

► 'ondraaglijk lijden' niet door een classificeerbare, ongeneeslijke ziekte wordt veroorzaakt. Een typevoorbeeld is de zaak van de Nederlandse senator Edward Brongersma. Hij was niet ziek maar naar eigen zeggen wel klaar met leven toen hij eind jaren negentig om euthanasie vroeg en van zijn dokter een dodelijk drankje kreeg.

'In de toekomst zullen we meer en meer met dergelijke zaken worden geconfronteerd', zegt Wim Distelmans. 'Daarbij moeten we een onderscheid maken tussen twee groepen. Enerzijds zijn er ouderen die genoeg hebben van het leven maar tegelijkertijd aan allerlei kwalen lijden. Die aandoeningen zijn op zichzelf misschien niet zo erg maar veroorzaken samen wel ondraaglijk lijden. Anderzijds zijn er mensen die helemaal gezond zijn maar toch willen sterven.'

Als een gezonde bejaarde dood wil, valt dat eigenlijk niet onder de euthanasiewet. Tot nader order is levensmoeheid geen medisch probleem en is het dus ook geen spek naar de bek van de gemiddelde dokter. 'Wij zijn ook niet opgeleid om daarmee om te gaan', zegt Van Den Noortgate. 'Om te beginnen is er nog te weinig onderzoek gebeurd naar wat ouder worden met mensen doet. Daarnaast is het ook in zulke gevallen moeilijk om uit te maken of iemand echt zelf dood wil, of veeleer druk ervaart vanuit zijn omgeving.' Zo voelen oudere mensen zich vaak nutteloos omdat ze geen bijdrage meer kunnen leveren aan de samenleving en vaak een beroep moeten doen op familieleden en hulpverleners. 'Dat gevoel zou nog worden versterkt als de euthanasiewet werd uitgebreid naar ouderen die levensmoe zijn', aldus Van Den Noortgate. 'Ik vrees dat sommigen zich dan haast verplicht zouden voelen om eruit te stappen.'

In Nederland wil men het doodsverlangen van sommige bejaarden zelfs helemaal uit de medische sfeer weghalen. Daar ijvert het burgerinitiatief Uit Vrije Wil voor de legalisering van hulp bij zelfdoding voor zeventigplussers. Een bejaarde die klaar is met leven zou dan pakweg bij zijn buurman kunnen aankloppen in plaats van bij zijn huisarts. Op zich is dat idee niet nieuw. Twintig jaar geleden al stelde de Nederlandse rechtsgeleerde Huub Drion voor om een pil te fabriceren waarmee een bejaarde op een humane manier een einde aan zijn leven kan maken. 'In wezen is de pil van Drion geen slecht idee', aldus Distelmans. 'Maar als we die echt zouden maken, dan werd die natuurlijk binnen de kortste keren op het internet aangeboden. Dat zou betekenen dat ook een zeven-

'Als de euthanasiewet wordt uitgebreid naar ouderen die levensmoe zijn, zullen sommigen zich haast verplicht voelen om eruit te stappen.'

tienjarige die net door zijn lief is gedumpt zo'n pil kan kopen, en dat lijkt me zeer gevaarlijk.'

De situatie is in België ook anders dan in Nederland omdat hulp bij zelfdoding hier niet strafbaar is. 'Dat wordt inderdaad niet als misdrijf genoemd in het strafwetboek', zegt professor Medisch Recht Herman Nys (K.U.Leuven). 'Daarom heeft de wetgever, toen hij euthanasie legaliseerde, geoordeeld dat hulp bij zelfdoding niet geregeld hoefde te worden. Maar dat was niet zo'n verstandige beslissing, want het is wél een misdrijf als het neerkomt op het niet verlenen van hulp aan een persoon in groot gevaar.' Nys pleit er dan ook voor om hulp bij zelfdoding alsnog strafbaar te maken tenzij een aantal voorwaarden zijn vervuld. 'Want waarom zou je hulp bij zelfdoding door artsen aan strenge voorwaarden onderwerpen, maar die niet opleggen als je broer of je buurman je helpt om te sterven?' zegt hij.

Een goeie scheerbeurt

In de praktijk is het vaak moeilijk uit te maken of iemand last heeft van ouderdomskwalen of veeleer levensmoe is. Veel

oudere mensen hebben pijn, kunnen moeilijk uit de voeten, zijn eenzaam en hebben niet veel meer om naar uit te kijken. Willen ze dan sterven omdat ze klaar zijn met leven of omdat ze zo veel last hebben van al die verschillende aandoeningen? 'Als je als arts wordt geconfronteerd met een terminale kankerpatiënt die de hele tijd moet braken en pijn lijdt, weet je dat hij in aanmerking komt voor euthanasie', zegt Van Den Noortgate. 'Maar als een oudere patiënt met de ongeneeslijke ziekte osteoporose een been breekt, veel pijn heeft en om euthanasie vraagt, is dat al minder evident. Zelf zou ik daar zeker in die acute fase niet op ingaan omdat ik weet dat de pijn na een paar weken weer zal verminderen.'

Omdat het doodsverlangen van nogal wat bejaarden wordt ingegeven door een cocktail van kwalen en problemen, geloven sommigen dat er al veel kan worden verholpen door hen weer een doel in het leven te geven. Hoe bescheiden ook. 'We mogen ons niet neerleggen bij het feit dat zo veel oudere mensen geen toekomstperspectief meer hebben', zegt Peter Degadt van Zorgnet Vlaanderen. 'We moeten er als samenleving net alles aan doen opdat die mensen weer zin zouden krijgen om te leven. Vandaag zijn er onder meer in de thuiszorg, het vrijwilligerswerk en de voorzieningen al interessante initiatieven opgezet. Zo is er een woonzorgcentrum waar de bejaarden geregeld bezoek krijgen van leerlingen uit de aanpalende school. Dat geeft hen meteen weer iets om naar uit te kijken.'

Volgens Nele Van Den Noortgate is het ook belangrijk dat de hulpverlening anders met oudere mensen leert omgaan. 'Vandaag worden ze soms veel te betuttelend behandeld', zegt ze. 'In onze ijver om ouderen te helpen nemen we hen soms te veel uit handen. Ook die dingen die zin geven aan hun leven. Zo geven verpleegkundigen in de meeste rusthuizen hun bewoners de kans niet om zichzelf te scheren, want het gaat stukken sneller als zij dat doen. Maar door ouderen die taken af te nemen, verliezen ze op den duur wel hun waardigheid en zelfrespect. Mochten we op een minder betuttelende manier met onze ouderen omgaan, zouden ze misschien ook minder snel willen sterven.'

Met medewerking van Karine Claassen en Simon Demeulemeester.

MET ALLE VRAGEN ROND HET LEVENSEINDE KUNNEN ARTSEN, PATIËNTEN EN FAMILIELEDEN TERECHT BIJ HET LEVENSEINDE INFORMATIEFORUM OP WWW.LEIF.BE OF VIA DE LEIFLIJN (078 15 11 55).